

Mi történt Vácon, avagy a múlt felfedezése

Ebben a részben a településünk múltjában történeteket fogjuk feldolgozni. Megkeressük azokat a változásokat, eseményeket, amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy a klíma pozitív vagy negatív irányba változzon. A diákok saját településükön végeznek kutatómunkát: a helyi lakosokkal beszélgetnek, főleg az idősebb korosztállyal, hogy megtudják, mi minden történt korábban. Ez lehet az elmúlt 25, 50, 100 vagy 200 év is, az esemény fontossága szerint. Ez minden településen más-más lehet, nem szabunk meg időhatárokat. A cél, hogy megtudjuk, mi történt a településen, hogyan változott a klíma, mi okozhatta ezt, és milyen mértékben járultak hozzá az emberek ehhez.

A projekt kipróbálási szakaszában Vácon dolgoztunk együtt két iskolával, ezért erre a településre szedtük össze a háttéranyagot, amely segítségével a diákok a kutatómunkát elvégezték. Ezek alapján tudják megírni a saját településükre jellemző történeteket.

Az „*Ismerd meg!*” részben egy-egy esemény rövid leírását és egy hozzá tartozó képet találnak. Igyekeztünk a tényanyagot leírni, minősítés nélkül. Ezek közül kiválaszthatják a diákok, melyik téma/témák érdeklí(k) őket, és arról kérdezik meg szüleiket, nagyszüleiket, szomszéd nénit, nagybácsit, a múzeumban vagy levéltárban dolgozókat, a helytörténészt, az idősek otthona/klubja tagjait stb., széles a lehetőség. A lényeg, hogy személyes történeteken keresztül ismerjék meg az eseményeket.

3.1. Ismerd meg!

Három nagy témakört választottunk ki: szerintünk ezek lefedik a klímaváltozással összefüggő történeteket Vácon. Amikor elkészítik a saját településükre vonatkozó kártyákat, vegyék figyelembe az ottani viszonyokat, lehet, hogy más csoportosítást kell alkalmazniuk!

[Érdekességek Vác múltjából](#) – Ennek a bemutatónak a segítségével ízelítőt kapunk Vác múltjából. A tanulók kiválaszthatják az(oka)t a témakör(öke)t, amely iránt érdeklődnek, és szeretnének jobban utánajárni. Természetesen más témákkal is ki lehet egészíteni a választékot, lehet új szempontokat is választani.

Némely témánál belinkeltünk kapcsolódó cikkeket, egyéb érdekességeket, ezeket is érdemes megnézni.

3.2. Kérdezz utána!

A tanulók a színes információk elolvasása után válasszák ki, melyik téma érdeklí őket. Jó lenne lefedni az egész választékot, irányítsuk azokat a diákokat, akik bizonytalanok, vagy nehezebben választanak.

Segítsük a gyerekek munkáját kérdésekkel is! Itt is olvasható néhány információ, kérdés, mely segítségével elindulhatnak a nagymamához, szomszéd nénihez, a múzeumba, a levéltárba stb., de természetesen ezeken kívül is kitalálhatunk kérdéseket, adhatunk tippeket.

Érdeemes megkérni a diákokat, hogy a beszélgetés/interjú során gyűjtsenek képanyagot is: biztos, hogy előkerülnek régi családi fotók, esetleg olyan személlyel sikerül beszélni, aki azzal foglalkozott (akár hobbiként), hogy a település életét (események, helyszínek) és a változásokat fényképezte. Kérdezzék meg, lefényképezhetik-e a képet, és esetleg felhasználhatják-e a digitális történetük során.

Érdekes lehet, ha régi térképek kerülnek elő, melyeket összehasonlítva a mai térképpel, jól látszódnak a változások: merre mentek az utak, a fő útvonal áthelyeződése, a területek beépítése, a zöld felületek változása, a belváros helyzete stb. Ezeket is le lehet fényképezni.

A beszélgetést lehet rögzíteni is, amennyiben az interjúalany beleegyezik, de figyeljünk a felhasználására!

Az azonos témát választók dolgozzanak össze, akár együtt is mehetnek interjút készíteni.

Természet témakör kérdései

Mária-forrás, Szem-forrás:

Mire használták a régi emberek a két forrás vizét? Miért van kiírva ma rá, hogy „Nem ivóvíz!”?

A Hétkápolna templom alatti források vizét évszázadok óta használják. A Mária-forrásnak finom a vize, a Szem-forrásról pedig azt tartják, hogy vakokat gyógyított meg. Az 1981-es szennyezés ezek vizét is érintette, emiatt „nem ihatónak” nyilvánították.

Érdeemes egyszerű vízvizsgálatot is végezni valamilyen terepi vízvizsgáló labor segítségével (pl. pH, nitrit-nitrát és foszfortartalom).

Gyárak Vácon:

Mi az a „piszkos tizenkettő”? Vonatkozik-e Vádra? Ha igen, milyen módon?

Hogyan hatott az egyes üzemek megtelepedése a klímára? Milyen változások történtek a levegő, víz és a talaj minőségében? Milyen hatással voltak a mikroklimára?

A '80-as évek végére a levegőminőség nagyon rossz volt Vácon, főleg a szállópor koncentráció miatt. Emiatt bekerült a 12 legszennyezettebb város közé. A '90-es években a technológiai váltások, üzemek megszűnése kapcsán sokat javult a helyzet. Napjainkban inkább a közlekedés és a lakossági fűtés felelős a levegőminőségért.

Az uralkodó szélirány É-ÉNY, szinte folyamatosan fúj, de van olyan időszak, amikor beáll a levegő a város felett, ilyenkor szmog veszély is kialakulhat.

Vácon található levegő minőséget mérő állomás, a Csányi körúton. A [váci adatok](#)at itt lehet elérni – ki kell választani Vácot, a mérőállomást és a mért komponenseket (többet is lehet egyszerre), valamint a dátumot. [Szálló por térkép](#)

Fenékküszöb, párhuzammű:

Vácnál lelassult a Duna, zátonyokat képezve, melyeken gyakran megfeneklettek az uszályok. A folyami áruszállítás biztosítására fenékküszöböket helyeztek el a folyón több helyen, így Vácnál is, az '50-es, '60-as években. A fenékküszöb merőleges a vízre, felette és alatta lelassul a víz, a szembe parton viszont felgyorsul és kimossa a partot. Vácnál a belváros, a Korzó előtt ezért kellett egy párhuzamművet is építeni.

Milyen következményei lettek ennek? Hogyan változott meg a váci Duna part a jobb és bal parton?

A fenékküszöb előtti állapotokról és a következményekről itt lehet részletesebben olvasni:

Gánti Tibor: [Eltűnő szigetek](#), 1983 - a könyv 150-151. oldalai és a „Gyerünk a Pokolba!” című fejezet.

Gánti Tibor: [A természet kebelén](#), 2009. - a könyv 37-41. oldalán van leírás a fenékküszöbökről, az '50-es '60-as évek Duna szabályozásáról.

Közlekedés témakör kérdései

Utak a városon keresztül

Hol volt a főút 100-150 évvel ezelőtt? Hol volt a közlekedési csomópont, hova futottak be az utak? Mikor és miért alakították ki a Csányi krt. – Árpád út – Balassagyarmati útvonalat, mint főutat? Mikor és miért alakították ki a 2/A elkerülő utat? Miért kellett kibővíteni M2 autópályává?

A város terjeszkedése:

Hol ért véget a város 150 évvel ezelőtt? Miért és mikortól kellett terjeszkednie?

A török uralom megszűnte után (XVII. sz. vége) a régi városfalat lerombolták, a falakon belüli területen építették újjá a házakat, ill. tartottak területrendezést. Az utána lévő időszakban a fal külső felén is épültek házak, de az 1930-as évekig a mostani Görgey utca volt a város széle. Utána volt a Vásártér, rajta a Vörös-házzal, amit terménytárolásra használtak.

A lakosság számának növekedésével párhuzamosan a vasútig tartó területet beépítik, itt ipari üzemeket is felhúznak. Deákvárt a '40-es években kezdik kikapcsolni.

Hova telepítették az ipari létesítményeket? Milyen változást okozott ez a természetes növénytakaróban és a mezőgazdasági területeken?

[Térképek](#), amelyeken lehet látni a város terjedését. Többféle térkép közül lehet választani:

- Magyarország (1782-1785) - Első Katonai Felmérés
- Magyar Királyság (1819-1869) – Második katonai felmérés
- Habsburg Birodalom (1869-1887) - Harmadik Katonai Felmérés (1:75000)
- Magyarország általános térképe (foktérkép) 1910 körül
- Magyar Állam közigazgatási térképe 1941

- Magyarország Katonai Felmérése (1941)
- Magyarország az 1960-as években, a CORON kéműhold felvételein

Mivel közlekedtek a város lakói?

Városon belül leginkább gyalog. Meg lóval, szekérrel, szamaras kordéval, hintóval, kinek mije volt. Aztán a XX. század elején megjelent az automobil, mely gyorsan elterjedt.

Városon kívül emellett használták a hajót (pl. menetrendszerinti gőzhajójárat), a vasutat 1846-tól, és szintén a század elejétől volt már minimális buszjárat is.

A II. világháború után maradt a vonat (már napi sok vonatpár közlekedett Budapest, Szob és Balassagyarmat felé is), autóbusz (megindult a környékbéli falvakból a közlekedés, ill. a helyi járat is), keveseknek volt autójuk, a hajót inkább csak kirándulás kapcsán vették igénybe.

Érdeemes elolvasni ezt az érdekes cikket a [révátkelés](#)ről!

Mivel jártak iskolába a gyerekek 1. a '90-es, 2. a '70-'80-a években, 3. még régebben?

Mit mesél a Fötér?

Érdeemes megnézni, hogyan alakult a Fötér funkciója az évszázadok során. Régen ide futott be minden út, itt volt a központ, a kiindulási pont, a piac. Az '50-es években átveddött a fő forgalom a Csányi körútra, majd a '60-as évek elejétől, a buszjáratok számának jelentős növekedésével a buszpályaudvart is kitétték innen. A Széchenyi utca lezárásával és sétálóutcává alakításával párhuzamosan a Fötér is hasonló funkciót nyert, autóval csak engedéllyel lehet bemenni, áthaladni.

Van-e összefüggés a klíma változásával kapcsolatban?

Vásárlás, fogyasztás témakör kérdései

Ennek a témának a feldolgozásával az a célunk, hogy a gyerekek fedezzék fel, hogy nem mindig volt akkora árudömping, mint most; nem birtokoltak annyi javat az emberek; az önkiszolgáló boltok megjelenésével a csomagolóanyag mennyisége is nőtt és a csomagolóanyagok típusának változásával a hulladék mennyisége is nőtt, valamint a csomagolóanyagok és a termékek előállítás és szállítása nagyon sok energiát és anyagot emészt fel.

Hova jártak vásárolni a XX. században?

Az elmúlt évszázadban nagyon sokat változtak a vásárlási szokások.

Az élelmiszerek kapcsán megemlíthetjük a szatócs- és fűszeres boltokat, ahol kimérve lehetett mindent kapni, folytatva a közérttel (háború előtt), és az önkiszolgáló boltok megjelenésével ('50-es évek), majd az ABC-k ('60-as évek) elterjedésével. Ezzel párhuzamosan a termékek csomagolása is nagyon megváltozott: a papírzacskó és -doboz, fémdoboz, üveg csomagolóanyagokat felváltotta a műanyag (nejlonzacskók, tubusok, dobozok), a kombi dobozok (pl. gyümölcslé, tej) és kombi tasakok (pl. fűszerek), valamint egyre kisebb kiszerezések jelentek meg.

Aki ezt a témát választja, annak érdemes megemlítenie a következő üzleteket. Aki élt a '90-es évek előtt, annak vannak emlékei ezekről a helyekről:

- Meinel Gyula bolt, Meinel Csemegebolt, Csemege Élelmiszerkereskedelmi Vállalat

- Naszály Áruház
- Dunakanyar Áruház

Érdekes azt is megfigyelni, hogyan változtak a Fötéren lévő boltok:

Ki volt a tulajdonos? Mit árusított? Mekkoraak voltak a boltok? Hogyan változott a század során: tulajdonos, áru kínálat, boltok mérete?

(Forrás: <http://web.axelero.hu/fantazi1/images/dunaka.jpg>, <https://hu.pinterest.com/pin/363384263658991367/>, <https://m.facebook.com/regivac>.)

Mivel jártak vásárolni elődjünk?

Ha vásárolni megyünk, akkor a legtöbb ember beül a kocsijába és elmegy egy szuper- vagy hipermarketbe, melyek főleg a település szélein találhatóak, de egyes vásárlók távolabbi településeken szerzik be az árucikkeket. Néhányan bicikliznek, a közeli üzletekbe gyalog mennek.

Napjainkban divatos a webáruházban vásárolni: kényelmesen, otthonról rendelhetünk bármit. De ne feledjük: attól, hogy mi nem mozdulunk, az árut még kiszállítják! Ráadásul agyon csomagolva.

Hol voltak régen az üzletek? Hogyan és mivel közlekedtek oda az emberek?

Mibe rakták a megvásárolt dolgokat?

Milyen szatyrot vittek? Mibe csomagolták az árut a boltban?

Manapság nejlonzacskóba tesszük a kiflit, a kenyeret felszeletelve teszik bele már a pékségben. A liszt, a cukor és a só 1 kg-os kiserelésben kapható papírzacskóban vagy nejlonzacskóba csomagolva. A krumpli, hagyma hálóban, de lehet ömlesztve is kapni. Mindezt erősebb vagy gyengébb műanyag táskákba téve cipeljük haza.

A '80-as években papírzacskóba tettük a kiflit, a kenyeret egy darab selyempapírral fogták meg. Fonott kosár és textil táská volt a vásárlónál. Úgyes kezű nagymamák, anyukák műanyag kötözőszalagból tartós bevásárló táskát horgoltak. Szintén sokszor használtak elnyúlhatatlan, hálós bevásárló táskát (cvekker). A pilóta keksz, a vaníliás karikát és a csokiparánytot nagy kartondobozokból mérték ki a boltokban és az édességboltokban, ahol pl. zselét is lehetett kapni.

Még régebben, az önkiszolgáló boltok megjelenése előtt, a szatócsboltban, közértben kimérve lehetett kapni a lisztet, cukrot, tejet, sőt stb.

Milyen új vásárlási szokásokat figyelhetünk meg napjainkban?

Vannak, akik figyelnek arra, hogy ne vásároljanak csomagolóanyagot, vagyis hulladékot. Ők ismét viszik a kosarat, vászonszatyrot, cvekkert stb., és a manapság ökotáskának mondott, textíliából készült, különböző méretű zacskókat. Vajon melyik környezetbarát(abb): a) új textíliából varrott zacskókat megvesszük a boltban, b) otthon található, feleslegessé vált függönyanyagból, pólóból, ingből, nadrágból stb. megvarrjuk magunk?

Érdekes, [összefoglaló cikk](#) arról, hogyan jártunk vásárolni a rendszerváltás előtt.

A fogyasztási szokások megismeréséhez érdemes feltenni a következő kérdéseket is:

- Milyen ajándékot kaptak régen az emberek születésnapra, névnapra, karácsonyra?
- Hova mentek, ha Vácon nem kaptak meg egy árucikket? Mivel utaztak oda?

Érdekes cikk az 1870-1920-s évek közötti [karácsonyi hirdetések](#)ről. :o)

Mikortól van szemétszállítás?

Sokszor halljuk, hogy a nagyi, dédi idejében még nem volt hulladék, mindent fel tudtak használni. Vajon mikortól jelent meg a háztartásokban a szemét? Mikortól vannak olyan dolgaink, amit csak a szemetesben tudunk elhelyezni, mert már semmire sem használható? Mikortól indult meg Vácon a szemétszállítás? Mekkora kukák voltak? Mennyi szemét keletkezett egy héten? Mit tettek bele a kukába? Milyen gyakran járt a kukásautó? Hogyan változott ez napjainkig?

Eredmények:

A kurzus végére nagyon sok információ és adat felhalmozódik. Ezeket dolgozzuk fel közösen, hogy a diákok megértsék az összefüggéseket, hogy megtaláljuk, melyik esemény volt kapcsolatban a klímaváltozással, melyik befolyásolta pozitív vagy negatív irányba. Keressük meg az(oka)t a hajtóerő(ke)t, amely(ek) a változás(oka)t okozta(k)!

A témához kapcsolódó tananyagok

A) Természet

„Vidám Varázslatok Vác Városában” – kincskereső térkép

„Váci Kő-kereső Kincskereső”

„Váci kincsvadászat” - füzet

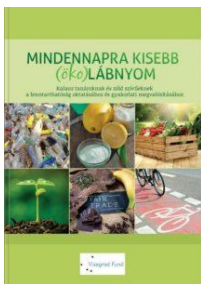
és [tanári kiegészítő füzet](#)

B) Közlekedés

Web-quest-ek a témában:

C) Vásárlás/fogyasztás

A „Fogyasztó túra” című modult ajánljuk.

A modulgyűjtemény további feladatait [innen](#) lehet letölteni.
A kiadvány [megrendelhető](#) könyv alakban is.

Web-quest-ek a témában:

"Vác régen és ma" foglalkozás

Tanulók és idősek (pl. nagyszülők, vagy települési idősek klubja tagjai, és/vagy az iskola nyugdíjas tanárai) közös foglalkozáson vehetnek részt. A letölthető pdf file-okban a foglalkozások leírását és a kinyomtatandó segédanyagokat találják.

[modul2-Kicsik es nagyik-Vac.pdf](#), [Vac-terkepek es gyarak.pdf](#)